

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת. סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרצה; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, כ"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה: (קפא – סדר קרימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

כמנהג הספרדים דרגת עוצר קיסר אתנח. סלוק (=סוף-פסוק)	כמנהג האשכנזים דרגת עוצר קיסר אתנחתא. סלוק (=סוף-פסוק)
דרגת עוצר מלך סגולתא. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא	דרגת העוצר מלך סגול. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא

1.1 שמות בשלח

שמות בשלח טז, ה:

[ד] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקִטוֹ דָּבָר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַגֹּלֶד בְּתוֹרְתִי אִם-לֹא:
[ה] וְהָיָה בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:

(קיסר - סלוק) וְהָיָה בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי - פשטא מונח זקף-קטן וְהִכִּינוּ - טפחא אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ - מונח אתנח
 תבנית הטעמים בראש הפסוק (קיסר - סלוק) פשטא מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו.
 אלפניו - על לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַגֹּלֶד בְּתוֹרְתִי - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, או כולם מצטרפים לענין, ללמד שתורתו בשלב זה במדבר התבטאה בכ-פרש"י אם ישמרו מצוות התלויות בו (במין) שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט

(קיסר - אתנח) וְהָיָה מִשְׁנֵה - מונח זקף-קטן, עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:

תבנית הטעמים באמצע הפסוק (קיסר - אתנח) מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו.
 אלפניו - על וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ כפירוש שפת"ח (ג) - כלומר ולא משנה של כל השבוע דהיינו עשרה עומרים כמובן מן הכתוב.
 טט - יום יום היינו חמישה ימים עד יום הששי, סה"כ חמישה עומרים. בפשט יהיה מובנו שביום ששי הביאו חמישה עומרים כנגד חמישה עומרים מיום א עד יום ה. לכן הלימוד אלפניו, ללמד כי ביום ששי לקטו רק עומר כבימים א - ה בשבוע,
 הלימוד לאחריו על התוכן עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם הוא וכפרש"י על אֲשֶׁר-יָבִיאוּ לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה, ככל על הליקוט היומי.

שמות בשלח טז, ה:

וְהָיָה בְּיוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:

ספר חידושי הר"ם (תחת פרשת בשלח) עמ' נ"א, ר"ח ניסן תר"ב: "...עלה בלבי מחשבה שזיכני השי"ת לחוש בכל יום ויום דבר בפרשת המן ומילא הפרנסה שיזמין לי השי"ת תהי מהתורה הקדושה...וכן אמר הליל ברוך השם יום יום שבכל יום יש התחדשות, שנאמר חדשים לבקרים וכו' (רבה אמונתך) ולכל אדם כפי הצורך לו לעבודתו את השי"ת
 ליקוטי הרה"ק מרימינוב, חלק מנחם ציון-תודעה... הרה"ק מרימינוב עשרים ושתים שנה דרש-דרש מידי שבת בשבתו על פרשת המן, בבלי יומא ע"א, א...שאלו תלמידי את רשב"י מפני מה לא ירד להם מן פעם אחת בשנה...עמד ופסק מעותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום...נמצא כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים וגו'.
 יום ו יום - מרכא פסק סלוק, רבוי בקשות, כל יום בקשה חדשה בשביל דבר אחד - פרנסה, דומה לו בק"ש ה' פסק אחד, רבוי גלויי מידות ה' והם כולם מאוחדים בה' אחד. אף שכאן הפסק גם משמש כהפרדה בין אותיות אהו"י אות ה"ה בשם הוי' ואות אל"ף באחד. מרכא פסק סלוק, חמישה מופעים בתורה בסילוק ועוד אחדים באתנח

שמות בשלח טז, ח:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרְב בְּשָׁר לֶאֱכֹל וְלָחֶם בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַ בְּשָׁמַע ה' אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלַיְנִים עֲלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא-עֲלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם פִּי עַל-ה':

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה - מונח רביע, לפחות ארבע לימודים בכתוב: שני שיעורים באכילת לחם, אחד לנטילת ידים, אחד לברכת המזון, המלצה לקביעת זמן סעודה, דרך ארץ לאכול בשר בערב, דרך ארץ שלא לאכול בשר לשבוע, ברכת המזון מצוות עשה שלא הזמן גרמא ולכן גם נשים חייבות בה.

שמות בשלח טז, ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרְב בְּשָׁר לֶאֱכֹל וְלָחֶם בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַ, תבנית הטעמים היא של כעין פרט

קדמאה, כעין כלל ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.
בְּתַת ה' - מונח תלישא-קטנה, זהו פרט קדמאה הבא ללמד כעין שני תפקידי תלישא לענין שיעור אכילת לחם שיש ליטול ידיים עם ובלי ברכה ושיעור אכילת לחם להתחייב בברכת המזון הכתובים בפרט בתראה. קביעת זמן סעודה.

ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות פרק שלישי עמוד מ

(ברכות כ ב) ברכת המזון פשיטא דמצוות עשה שלא הזמן גרמא היא, סד"א הואיל וכתוב (שמות טז, ח) ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע תהי כמצוות עשה שהזמן גרמא, קמ"ל.

בבלי יומא ע"ב, .. מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה. והאמר אב"י: האי מאן דאית ליה סעודתא - לא לאכליה אלא ביממא ! - כעין יממא קא אמרינן. אמר רב אחא בר יעקב: בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולים שמנקרין באשפה, עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה.

כמו כן המלצה לשיעור אכילת בשר כפי' רש"י בְּשָׁר לֶאֱכֹל. ולא לשבוע. למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלים בשר לשבוע. וגו'. ענין של שיעורים לברכת המזון. ילקוט שמעוני תורה פרשת עקב רמז תתנא אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והן מדקדקים על עצמן עד כזית ועד כביצה, ברכת המזון בכל לשון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת בכל לשון שהוא מברך:

... לכתחילה ברכת המזון על אכילה לשבוע ובני ישראל מקפידים על עצמם עד ביצה ועד כזית.

סיכום ע"פ **משנה ברורה סימן קנח ז-י** מדאורייתא אוכל פחות מביצה אינו נטמא ולא מטמא ידיים לכן גם על הנטילה לא גזרו. אבל כיון

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפניתי השערות: אהנה = סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרמז טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפישה; מרמז תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שברכת המזון מברכין על כזית לכן לא חילקו רבנן וקבעו שגם נוטלים על כזית וממילא זה כולל כביצה. על אכילת פחות מכזית ט"ז הב"ח הגר"א ועוד פסקו שאין צריך נטילה, ודעת אחרונים אחרים שיטול ולא יברך וע"כ נכון להחמיר. לכו"ע על כזית צריך נטילה. ומעט פת למתק חריפות שתי"י י"א שא"צ ליטול אף אם יש בו כביצה וי"א שיטול וכן מחמת הספק שיטול ללא ברכה, בפחות מכזית א"צ ליטול.

שמות בשלח טז, יג: וַיְהִי בְעֶרְבַּי וַתַּעַל הַשְּׁלֹו וַתִּחַס אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבִבְקֶרְתָּ הִיָּתָה שִׁכְבַּת הַשֶּׁלֶל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
ובבקר. - רביע, בבלי ברכות כז, א דורש מ- שמות בשלח טז, כא: וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כֶּפֶז אֶכְלֹו וְתָם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסָ:
ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. ... הנלמד מהקרא וחס השמש ונמס, איזו היא שעה שהשמש חס והצל צונן? הוי אומר בארבע שעות (מעלות השחר או הנץ). ו דומה לו **שמות בשלח טז, יז: וּבִבְקֶרְתָּ הִיָּתָה שִׁכְבַּת הַשֶּׁלֶל אֶת-כְּבוֹד ה'**

שמות בשלח טז, יב:
שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
דְּבַר אֱלֹהִים לְאֹמֵר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בֶשֶׂר וּבִבְקֶר תִּשְׁבְּעוּ-לֶחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:
הקדמה על הקרא (**שמות בשלח טז, זב**) **לִמְעַן יֵרָאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאֵי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:**
מפורש כי בני ישראל אכלו מצות שלוש יום, מבצק שהוציאו ממצרים או ממצות שהוציאו ממצרים, וטעמו בהן טעם המן וכאשר המצות פסקו, נתנו דעתם שמא פסק מהם המזון המופלא שקיימם שלוש יום מפני שלא הודו לה' עליו. לכן התלוננו תלונה אחת על שלא היה להם כלי להודות לה'. מהתעוררות דלתתא זאת ה' העניק להם ברכת המזון וזה קרה בט"ו אייר ערב ירידת המן בט"ז אייר, ט"ו אייר הוא היום שבבילוי שלפניו הוא פסח שני. וכאשר המן ירד וטעמו ממנו (**שמות בשלח טז, טו**) **וַיִּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ - קְדָמָא וְאִלָּא בְלֵמָּה אַחַת,** ענין של שוויון, אמרו שכבר טעמו טעם שיה למן במצות מצרים.

תורה שלמה (פ) בזהר ח"ג רעד: רמז לברכת המזון במן עצמו, שנא' ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. (וראה מ"ש במילואים ובהשמטות). וכן הוא ברבינו בחיי כאן: ובבקר וגו'
ש"ת ציץ אליעזר חלק כב סימן כט ודבר זה שמשנה תיקן להם ברכת הזן בשעה שירד המן לישראל מסמיך ליה **הרבינו בחיי עה"ת בפ' בשלח (טז, יב) עה"פ: שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לְאֹמֵר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בֶשֶׂר וּבִבְקֶר תִּשְׁבְּעוּ-לֶחֶם וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:**

זו"ל: **ובבקר תשבעו-לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם** שתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב (**דברים ח**) **ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך.** ומכאן אמרו רז"ל (**ברכות פ"ז ד' מ"ח ב**) משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עכ"ל רבינו בחיי. ונסיים בלשונו של הרמב"ם בסיוכום סדר ברכת המזון זו"ל: סדר ברכת המזון כך היא. ראשונה ברכת הזן, שנייה ברכת הארץ. שלישית בונה ירושלים, רביעית הטוב והמטיב. ברכה ראשונה משה רבינו תקנה, שנייה תקנה יהושע, שלישית תיקן דוד ושלמה בנו, רביעית חכמי משנה תקנוה (**רמב"ם פרק ב' מה' ברכות הלכה א**).
שְׁמַעְתִּי - רביע, בתפקיד של ארבע, אֶת-תְּלוּנֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זרקא מונח סגול - הקב"ה בחסדו מנתב את - התלונות לכתוב בלשון יחיד תלונת להיות ברכה - היא ברכת המזון בת ארבע ברכות, אשר ע"י טעם וידעתם - זקף-גדול, נלמד כי שלוש מהן נקראות מדאורייתא ובתוכן החלוקה ברכת הזן תקנה משה והיא מהתורה, ושתי ברכות הארץ תקנה יהושע וברכת בונה ירושלים שתקנו דוד ושלמה הן דברי נביאים. הברכה הרביעית - הטוב והמטיב חכמי המשנה תקנוה אפשר על בסיס רמז זה של **שְׁמַעְתִּי - רביע, בתפקיד של ארבע.**

ועוד ע"פ מקורות שונים:
התורה"מ - כי רצון ה' היה לכלכלם רק במן שהיה מזון רוחני ומועיל להשגה וללמוד התורה ולא בבשר שהוא מזון גשמי וה' רצה שיחיו חיי פרישות ואוכלם יהיה לשובע נפשם הרוחנית... ורק משה כששמע תלונתם ... **הוסיף שיתן להם גם בשר וה' מקים דבר עבדו והבטיח עתה לתת להם גם בשר שהוסיף משה מדעתו.**
אֶת-תְּלוּנֹתַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זרקא מונח סגול, מוסיף על תלונה אחת (כי כתוב בלשון יחיד) מענינה ונענה להם בתוספת מן ובתוספת שליו.
סוף מכלתא פרי' בשלח פס' יב שאלת לחם לפי שאי אפשר לבשר ודם בלא לחם ונתתיו לכם חזרתם שאלתם בשר ממלא מעים הרי אני ונתנו לכם מפני מה אני נתנו לכם שלא תאמרו אין ספוק בידו לתנו לנו אלא הריני נתנה לכם ולבסוף אפרע מכם, **וידעתם -** כי אני ה' אלקיכם דיין אני להפרע מכם.
וידעתם - זקף-גדול, שלוש ידיעות - חובה לזונם בלחם, היענות ה' לתאותם לבשר כדי שלא יתחלל שם ה', דין להפרע על שניסו את ה'.
תורה שלמה (סוף פ) בכת"י מדרש החפץ: בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' **הממציא יש מאין, כך המצאתי לכם לחם ובשר חוץ ממה שבטבע. וידעתם -** זקף-גדול, שתיים יש מאין, אחד מהטבע, שגם הוא יש מאין אבל מההרגל נראה כטבע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 תמצית השערות: אהנה = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סוּר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציאה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

שמות בשלח יג,ז: וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת-הָעָם

וְלֹא-נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן-יִנָּחֵם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם:
 וַיְהִי - רביע – אפשר כי בא ללמד על ארבעה תוספות מהענין על הענין הנרמזות בטעמי **בַּשְּׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת-הָעָם** כעין פרעה נותן תוספת על העם, העם נותן תוספת על פרעה, והן ע"פ **אור החיים** ארבע סיבות ללשון צער.

טט - **אור החיים** - מונה סיבות ששליחת פרעה את העם גרמו **וְלֹא-נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא**.
 (א) **וַיְהִי** לשון צער ... ואמר (הכתוב) תדע סיבת הדבר לצד שלא הוציא ה' את ישראל אלא לרצונו של פרעה, כפה אותו עד שנתרצה. כלומר בסיבת העם הוספת כפיה על פרעה עד שנדמה לפרעה ששלחם לרצונו ורשותו עדיין עליהם, ששלחם לעבוד את אליהם במדבר שלושה ימים ואחר ישובו למצרים.

(ב) **וַיְהִי** לשון צער שפרעה כביכול מעצמו הוסיף עליהם (ששלח עמם) את הערב רב, נכרים שתפקידם א' לכופ את ישראל לשוב למצרים, ב' לסובב רעה לישראל בהחלשת אמונה בה', בעמידה בתלאות הדרך, ג' ה' צריך לגרום לתוספת עיכוב לצד שהערב רב אין לא חוזק בקדושה או קרוב הוא להרשיע בפירוש **בעל-הטורים** - את-העם (גי' 517 עם הכולל) - גם ערב רב (גי' 517 בדיק)

(ג) **וַיְהִי** לשון צער מוסיף צער לישראל, צער למצרים, איבוד לו ולאומתו.
 (ד) **וַיְהִי** לשון צער על שעשה כביכול לוויה לישראל עליו ליטול שכר פסיעותיו וזה גרם שלכן הקב"ה הוסיף להם דרך רחוק

כִּי אָמַר אֱלֹהִים - כִּי - מוֹנַח לַגְרָמִיָּה, אָמַר אֱלֹהִים - מוֹנַח רְבִיעַ,

מכילתא (א) אמר הקב"ה אם אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדהו ואדם בכרמו והן בטלים מן התורה אלא אקיים במדבר (ארבעים שנה) שיהיו אוכלים מן ושותים מי הבאר והתורה נבללת בגופן וע"פ **התורה והמצוה על המכילתא** - (א) לא נשלם זמן הקץ של ארבע מאות שנה, (ב) לא נשלם זמן ודור רביעי יבואו הנה, (ג) לא נשלם עונן האמורי, (ד) לא נשלם התיקון כיון ששמעו הכנענים שבני ישראל יצאו ממצרים עמדו וקלקלו ארצם (כדי שבני ישראל לא יזכו באוצרותיהם כשיגיעו אליה. לכן על הכנענים לתקן בארץ כנען).

שמות בשלח יד,ז: וַחֲזַקְתִּי אֶת-לֵב-פְּרַעֲהַ וַרְדַּף אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכַּדְהָ בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל-חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרָיִם כִּי-אֵין ה' וַיַּעֲשׂוּ-כֵן:

רש"י וַיַּעֲשׂוּ-כֵן -- להגיד שבחן של ישראל, ששמעו לקול משה ולא אמרו: היאך נתקרב אל רודפינו (כפי' **ראב"ע וַיַּעֲשׂוּ-כֵן** – לומר ששבו אחרונית). **אנו צריכין לברוח!** אלא אמרו: אין לנו אלא דברי בן עמרם (ראה מכיל' שם).

וַיַּעֲשׂוּ-כֵן – (אתנה) **סלוק וללא טפחא** משמעו כפי' **רש"י** אין לנו אלא דברי בן עמרם ללא טפחא היינו ללא שום שנוי וכולל חזרה לאחור והתקרבות אל הרודפים.

שמות בשלח יד,ז: ז: [ו] וַיֹּאסֶר אֶת-רַכְבּוֹ וְאֶת-עֲמוֹ לָקַח עִמּוֹ:

[ז] **וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרָיִם וְשָׁלְשָׁם עַל-בָּלִז:**

וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר - רביע מרכא פשטא זקא-קטן

- טט - אפשר ש- **וַיִּקַּח** -רביע הוא כ-**פרש"י** לקרא **ז,ז** וְאֶת-עֲמוֹ לָקַח עִמּוֹ משכם ב-(ארבעה) דברים: (א) לקינו (ב) ונטלו ממוננו (ג) ושלחנום (ד) בואו עמי ... דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש ... אני אשווה עמכם בחלק וגו'
 - טט - **שש-מאות** - מרכא, מאריך - מרחיב את משמעות התיאור **רֶכֶב בַּחֹר** כשם שהרכב היה מובחר כך בכל רכב היה שר צבא מובחר כפי' **רש"י** ל- **וְשָׁלְשָׁם עַל-בָּלִז**. שרי צבאות, כתרגומו. טט - ת"א וגברין ממנן על כלהון.
- וַיִּקַּח שֵׁשׁ-מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר** - סופי תבות ח'ש'ת'ב'ר' ע"פ **זהר שמות בשלח**, שר של מצרים אסף שרי אומות וכוחות ס"א מכל האומות רכב אחד כנגד אלף מישראל, ובאו לשחת את ישראל ונשברו ומאז אין לאף שר מאומות העולם שליטה על ישראל.

שמות בשלח יד,ח: וַיַּחֲזֵק הו' אֶת-לֵב פְּרַעֲהַ מִלֶּדְ מִצְרָיִם וַיִּרְדַּף אַחֲרָיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רַמְה:

מִצְרָיִם וַיִּרְדַּף - גי' 380 + 300 = 680 = פת"ר = פשק"ר

הפרש מתקע"ו = 576 - 680 = 104 = ק"ד

בשילוב בין האותיות של הגי' של המלים **מִצְרָיִם וַיִּרְדַּף** ושל הפרש בין גימטרית המלים וגימטרית המלים "זקא-קטן זקא-גדול" מתקבלות המלים **פק"ד שק"ר** להטעות את פרעה.

שמות בשלח יד,י:

וּפְרַעֲהַ הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרָיִם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-ה':

רש"י (י) וּפְרַעֲהַ הַקָּרִיב - היה לו לכתוב 'קרבי', ומהו **הקריב**? הקריב עצמו, ונתאמץ לקדם לפנייהם (ראה מכיל' בשלח ויהי ב), כמו שהתנה עמהם (ראה פירושו לעיל,ו). **נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם** - בלב אחד כאיש אחד (ראה **מכיל' בשלח ויהי ב**). דבר אחר: **וַהֲנִה מִצְרָיִם נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם** - ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים; **תנחומא (בשלח יג)**. **וַיַּצְעֲקוּ** - תפשו אומנות אבותם; באברהם הוא אומר: "אל המקום אשר עמד שם" (בר' ט,כז); ביצחק: "לשוש בשדה" (בר' כד,סג); ביעקב: "ויפגע במקום" (בר' כח,יא).

וַהֲנִה מִצְרָיִם נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם – מרכא מונח לגרמיה מונח רביע,

קריאה עם פסק: אפשר כי **וַהֲנִה** – מרכא, בתפקיד של חידוש על מישוה מרוחק, ויחד עם **מִצְרָיִם** - מונח לגרמיה בתפקיד של עומד לעצמו, מרמז ל- **ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים**, והוא מנותק מהמצרים קריאה ללא פסק: **וַהֲנִה מִצְרָיִם נִסְעַ אַחֲרֵיהֶם** - בלב אחד כאיש אחד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששורות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשטא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפיטחא; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: קדמא – סדר קדמות; אולא – גיש – גיש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

שמות בשלח יד,ג: ויאמר משה אל-העם אל-תיראו

התייצבו וראו את-ישיעתי ה' אשר-עשה לכם היום כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם: אל-העם אל-תיראו – זרקא סגול, בתפקיד של תוספת מהענין על הענין אל-העם אל-תיראו.

א' אמר להם משה היום שרת עליכם רוח הקדש, שאין יציבה בכל מקום אלא רוח הקדש שנאמר **ראיתי את ה' נצב על המזבח (עמוס א,ט)** ועוד דוגמאות.

ב' ... התפלל משה באותה שעה והראה להם המקום תורמיות תורמיות כתות של מלאכי השרת עומדין לפניהם כענין שנאמר **... מלמס ב' יז ויהפגל אלישע ויאמר ה' פקח-נא את-עיניו ויראה ויפקח ה' את-עיניו הנער וירא והנה החר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע:** וגו' המכילתא מביאה ראייה ל- **ויאמר משה אל-העם אל-תיראו** מגלוי נעלם רוחני בימי אלישע. **התייצבו וראו** הדומה ל- **ויפקח ה' את-עיני הנער וירא**. טט – לענ"ד, ע"פ הדוגמא של המכילתא הזרקא מביאה כאן להסרת מגבלה, גלוי נעלם. **התייצבו** - רביע, ע"פ מכילתא, תרגום יוב"ע, תרגום ירושלמי אמר משה רבנו לארבע הכתות בעם (שרצו ליפול לים, לשוב למצרים, לעשות מלחמה, לצוות כנגדן) להפסיק ממעשיהם ולראות את ישועת ה' ראה הסבר דומה **במדבר בלק כבלא ויגל ה' את-עיני בלעם**

שמות בשלח יד,ד: ה' ילתם לכם ואתם תחרשון: פ

ואתם תחרשון – טפחא, סלוק

משה רבנו מורה לעם **ואתם** – טפחא (א) בתפקיד פותח טפח להתאפיין מ- **תחרשון** – סלוק, מגביל את הצעקה להיות תפילה חרישית שבלב, ענין תפלה או בקשה מרומז בס"ת **ואתם תחרשון – נ"ם**, כגון בפיוט הושענות **מחזור ויטרי סימן תד** למען אברהם שלם בכל מעשים. המנוסה בעשרה ניסים. כשר מלאכים **נ"ם** יוקח נא מעט מים.

ואתם – טפחא (ב) בתפקיד התפשטות האפיון אלפניו ללמד על הכתוב לפניו, מתוך הבקשה ההחרישית לאפשר התבוננות עמוקה במעשה בורא כל עלמין ומנהיגם כרצונו **ה' ילתם לכם** תבנית טעמי **(בראשית א,א) בראשית ברא אל-הים**

שמות בשלח יד,כא:

ויט משה את-ידו על-הים וינולך ה' את-הים בריות קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה ויבקעו היםים:

שמות רבה (שמ"ר) בשלח כא ו... מיד כיון שהרים משה ידו על הים נבקע שנאמר ויבקעו היםים.

מהר"ו על שמ"ר כא ו... ואחר ששם הים לחרבה אין עוד מקום לבקיעה על כן דורש ע"פ מידה ל"א (מוקדם והוא מאוחר בענין) **ויט**

משה את-ידו על-הים ויבקעו היםים ואח"כ **וינולך ה'** ואת-הים בריות קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה

כמו שכתוב לעיל **שמות בשלח יד,טז** ואתה הרים את-מטף ונטה את-ידך על-הים ויבקעהו. והם שני כתובים המכחישים זה את זה והכריע ע"פ מידה ל"א שעיקר הבקיעה ע"י משה ומה שכתוב ויולך לענין ששמהו לחרבה אחר שנבקע.

אור החיים על שמ"ר כא,ו... וע"כ מוכרח לומר שפירוש הכתוב הוא ויט משה וגו' וכבר הולך ה' וגו' (טט) – לפני הטיית משה ידו דאם לא כן בלשון אור החיים אין היכר לקריעת ים סוף שהייתה ע"י משה) וישם את הים לחרבה (טט) ע"פ אור החיים - שהרוח הקפיאה הים כולו או חלקו התחתון) ולזה כשנטה ידו בקעו היםים, וכפי זה תכף לנטית ידו נבקע הים (החלק העליון).

ויט – קדמא, כעין מידה ל"א לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגליל מוקדם והוא מאוחר בענין.

לפי המהר"ו סדר האירועים היה א' ויט משה ב' ויבקעו היםים (היינו הכתוב מאוחר ארע תחילה) ג' ויולך ה' רוח קדים

לפי אור החיים סדר האירועים היה א' ויולך ה' רוח קדים ב' ויט משה (היינו הכתוב מוקדם ארע מאוחר) ג' ויבקעו היםים

כמו-כן קדמא מרמז אל הכתוב לפניו **שמות בשלח יד, טז** ואתה הרים את-מטף ונטה את-ידך על-הים ויבקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה:

ויט משה את-ידו על-הים - מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מענין ידו על הים **הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה**

שמות רבה (שמ"ר) בשלח כא ו... כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להקרע, מה עשה **הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה** שנאמר (ישעיה סג) מוליך לימין משה וגו', מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר (תהלים קיד) הים ראה וינס מה ראה אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, וגו'

וינולך ה' את-הים בריות קדים עזה כל-הלילה וישם את-הים לחרבה

שמ"ר בשלח כא,ו... אמר לו הקב"ה לא קראת מתחלת התורה מה כתיב (בראשית א) ויאמר אלהים יקוו היםים אני הוא שהתניתי עמו, כך התניתי מתחלה שאני קורעו שנאמר וישב הים לפנות בוקר לאיתנו לתנאו שהתניתי עמו מתחלה,

וינולך ה' את-הים – מונח מונח פסק תלישא-גדולה, אפשר כי כאן שלושה ענינים מעניני תלישא-גדולה כגון עקירה, שיעור חציצה מחיצה ועוד. ע"פ שמ"ר תלישא-גדולה ירמז על התנאי שהתנה הקב"ה עם הים ועם כל מי העולם בשעת הבריאה שבשעה שהקב"ה ירצה הים והמים יבקעו היינו ישתנה טבעם (יתלשו / יעקרו מטבעם) ואח"כ כאשר הקב"ה ירצה שוב ישתנה טבעם ותפסק בקיעתם.

ויבקעו היםים: שמ"ר בשלח כא,ו.... אינו אומר ויבקע הים אלא **ויבקעו היםים**: מלמד שכל היםים שהיו בכל המעיינות וכבורות ובכל מקום נבקעו שנאמר ויבקעו היםים, וכן בשעה שחזרו חזרו כל היםים שכה"א וישובו היםים, **ויבקעו היםים** – טפחא סלוק, טפחא רבוי שכל היםים בכל מקום נבקעו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנוטעם, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סוּר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.3 שמות בשלח יג,ז

שמות בשלח טז,א:

וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עַדְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינָי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם – פשטא זקף-קטן, ג"א קדמא זקף-קטן וכנראה טעות דפוס.

וַיָּבֹאוּ כָּל-עַדְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין – אולא-גרש מהפך פשטא זקף-קטן, אפשר כי אולא-גרש ירמז על כי באופן מסוים חלקם גרשו עצמם מלימוד התורה שנתנה להם במרה. אבל תבנית הטעמים אולא-גרש מהפך פשטא זקף-קטן יש לה תפקיד של יצא להקל ולא להחמיר וזה כפי' **מכילתא דרשב"י** סוף פרשה א' – (מתיהס ל-טו,כז) **ויחננו שם על המים**. ומה תלמוד לומר ויחננו שם על המים מלמד שהיו עוסקים בדברי תורה שנתנה להם במרה.

שמות בשלח טז,ב:

וַיִּלְכְּדוּ וַיִּלְאוּנוּ כָּל-עַדְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מִשְׁחָה וְעַל-אֶהָרֶן בַּמִּדְבָּר:

וַיִּלְכְּדוּ כָּל-עַדְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מִשְׁחָה וְעַל-אֶהָרֶן – אולא-גרש ... תביר, תבנית טעמים של כעין יצא להקל ולהחמיר.

לְהַקְל כְּפִי' רש"י – לפי שכלה הלחם, וכפי' **התורה"מ** כי תלונתם הייתה בדין כי אזל הלחם,

התורה והמצוה – (טז,ז) – התלונה שלא הכין מזונם במדבר היתה צודקת ... דיהיב חיי יהיב מזוני... ואם מנע מזונם זה נגד כבודו הגדול... ולכן שמע ה' תלונתם שהיתה בדין

לְהַחמִיר ע"פ **המכילתא** רבי יהושע אומר היה להם לישראל להמלך בגדול שבהם מה נאכל ואמרו דברי תרעומת וגו'

כָּל-עַדְתַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-מִשְׁחָה וְעַל-אֶהָרֶן :- דרגא תביר מרכא טפאא – קבוצת פרטים קשורים שעל כולם חל ענין המדבר **התו"מ**

(טז,ח) ... שכפרו בטובת ה' מוציאים מבית עבדים ובנפלאותיו, ואם שיחסו מעשים אלו למשה ואהרן מצד זה שחשבו שהוציאו אותם מדעתם ולרעתם

שמות בשלח טז,ג:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי-יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד-הו' פֶּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבְחֵנוּ עַל-סִיר הַבְּשֵׂר בְּאֶרְצוֹנוּ לָחֶם לֶשְׂבַע כִּי-הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקְּהָל הַזֶּה בְּרָעָב: ס

מִי-יִתֵּן מוֹתָנוּ – קדמא מהפך – יקדים מותנו – מהפך – (א) וזה הפך מכוונתם לחיות; ההמתה דווקא ע"י **בְּיַד-הו'** – פשטא, בשעת הנסים הגלויים, בשעת הגאולה, **מכילתא** בשלשת ימי אפלה של מצרים

ואולי הערב-רב השפיע לומר שהיה להם להיענש עם המענים, הקרבן הוא האשם בענויו. צריך עיון מה מוסיף טעם קדמא על הכתוב המפורש.

בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם – מונח זקף-קטן, **בְּשִׁבְחֵנוּ עַל-סִיר הַבְּשֵׂר** – פשטא מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים. האם הוא מציין את התבנית של חיי עם ישראל בגלויות השונות כעין דבר החוזר וקורה – השתקעות בגלות של סיר בשר ולחם לשובע, שלמרות הגזרות מתאושש ופרנסתו מצויה ואז יש כאלו שישמחו וישורו ויעטו ושוכחים שהגלות היא אמצעי ולא מטרה לעצמה.

שמות בשלח טז,ד – ה: [ד] וַיֹּאמֶר הו' אֶל-מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם

וַיֹּצֵא הָעָם וַיִּלְקְטוּ דָבָר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם-לֹא:

[ה] וְהָיָה בְּיָוֵם הַשְּׁשִׁי וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וָיוֹם:

(קיסר – סלוק) **וְהָיָה בְּיָוֵם הַשְּׁשִׁי** – פשטא מונח זקף-קטן **וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ** – מונח אתנה

תבנית הטעמים בראש הפסוק (קיסר – סלוק) פשטא מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו. **אלפניו** – על **לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרַתִי** – דרגא תביר מרכא טפאא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, או כולם מצטרפים לענין, ללמד שתורתו בשלב זה במדבר התבטאה בכ-**פרש"י** אם ישמרו מצוות התלויות בו (במן) שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט

(קיסר – אתנה) **וְהָיָה מִשְׁנֵה** – מונח זקף-קטן, **עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וָיוֹם:**

תבנית הטעמים באמצע הפסוק (קיסר – אתנה) מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו.

אלפניו – על **וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ כְּפִירוֹשׁ שַׁפְתִּי"ח** (ג) – כלומר ולא משנה של כל השבוע דהיינו עשרה עומרים כמובן מן הכתוב. **טט** – יום יום היינו חמישה ימים עד יום הששי, סה"כ חמישה עומרים. בפשט יהיה מובנו שביום ששי הביאו חמישה עומרים כנגד חמישה עומרים מיום א עד יום ה. לכן הלימוד אלפניו, ללמד כי ביום ששי לקטו רק עומר כבימים א – ה בשבוע,

הלימוד לאחריו על התוכן **עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וָיוֹם** הוא **וכפרט"י** על **אֲשֶׁר-יָבִיאוּ** לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה, כפל על הליקוט היומי.

וְהָיָה מִשְׁנֵה רש"י – ליום ולמחרת

מִשְׁנֵה – על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע (ג) ואומר אני **אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה** לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדדו **יוֹם וָיוֹם**, וזהו **ו"לקטו לחם משנה" (שמות בשלח טז,כב)** בלקיטתו היה נמצא לחם משנה וגו'.

שַׁפְתִּי"ח (ג) – כלומר ולא משנה של כל השבוע דהיינו עשרה עומרים כמובן מן הכתוב.

ראה בבלי ביצה ב,ב, בבלי ביצה כד,ב, כה,א עיקר עשוי לאכילה אז אפשר לטלטל

שמות בשלח טז,ה: הָיָה בְּיָוֵם הַשְּׁשִׁי וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וָיוֹם:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פסוק – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאק – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאק – תור
לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שזה לפיטח; מרכא תביר טפאק – קבוצה שההלכה הלאה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק – סיום שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישי:
שנוי; מהצד; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק ככתיב "ג' ימות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מהצד; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מהצד; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

רש"י והיה משנה – ליום ולמחרת. **משנה על אשר** היו רגילין ללקוט **יום יום** של שאר ימות השבוע. [אומר אני: **אשר יביאו והיה משנה** – לאחר שיביאו, ימצאו בו **משנה** במדידה **על אשר ילקטו** וימדו **יום יום**; וזהו "לקטו לחם משנה" (להלן, כב) - בלקיטתו היה נמצא לחם משנה; וזהו "על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים" (להלן, כט) - נותן לכם ברכה, 'פוישון' (בלעז), בבית, למלאות העומר פעמים, ללחם יומים].

טט – יום – מרכא פסק, יום סלוק – התבנית מאפיינת את "על אשר-ילקטו" היתור לרבות שלפניה, שבימים א-ה בין יום שהרבו בין יום החסירו הושוו במדידה לעומר לגולגולת. ביום הששי (לכבוד השבת) לא משנה מה הביאו, לאחר שהביאו מצאו עומר משנה לגולגולת (היינו שני עומר). הפסק מפריד בין לקיטת יום א-ה שבמדידה הושוותה לעומר לגולגולת לבין לקיטת יום הששי שבמדידה הושוותה לשני עומר לגולגולת.

ראב"ע מקוצר והיה ביום הששי. ופלא המן גדול מכל פלא, בעבור שעמד זה הפלא ארבעים שנה; כי רובי הפלאים הם לעתם. ועשרה ניסים יש בו: האחד – ירידתו, והשני – היותו סביב למחנה לבדו, והשלישי – העתקו עמהם ממסע אל מסע, והרביעי – שימם בחום השמש על הנשאר ולא ימס אשר לקטו (ראה להלן, כא), והחמישי – "לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר" (להלן, יח), והששי – ומשנה ביום הששי (ראה להלן, כב), שביעי – ולא הבאיש לילה ויום (ראה להלן, כד), שמיני – ושני מטעמים יש לו, הוא התשיעי; כי כן הכתוב במקום אחד אומר "כטעם לשד השמן" (במ' יא, ח), וכתוב אחר אומר "כצפחית (בנוסחתי) כצפחית" בדבש" (להלן, רא). והנכון, שהוא כצפחית אם איננו מבושל; רק המבושל בפרור – "כטעם לשד השמן". והנס העשירי – שעמד לדורות ולא הבאיש (ראה להלן, ג-ד).

שמות בשלח טז, ה: והיה ביום הששי והביאו את אשר-יביאו והיה משנה על אשר-ילקטו יום יום: ספר **חידושי הר"ם (פרשת בשלח)** עמ' נ"א, ר"ח ניסן תר"ב: "...עלה בלבי מחשבה שזיכני השי"ת לחוש בכל יום ויום דבר בפרשת המן ומילא הפרנסה שיזמין לי השי"ת תהי מהתורה הקדושה... וכן אמר הילל ברוך השם **יום יום** שבכל יום יש התחדשות, שנאמר חדשים לבקרים וכו' (רבה אמונתך) ולכל אדם כפי הצורך לו לעבודתו את השי"ת **ליקוטי הרה"ק מרימינוב, חלק מנחם ציון-תודעה**... הרה"ק מרימינוב עשרים ושתים שנה דרש-דרש מידי שבת בשבתו על פרשת המן, **בבלי יומא ע"א**,... שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם מן פעם אחת בשנה... עמד ופסק מעותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום... נמצא כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים וגו'.

טט – ל-**ראב"ע יום יום** | **יום יום** פסק יום – מדגיש בעבור שעמד זה הפלא ארבעים שנה בתמידות ב-עשרה ניסים יש בו: כל שבוע אותה קביעות, חמישה ימי ירידה ומדידת עומר אחד לגולגולת, יום הששי – ירידה ומדידת שני עומר לגולגולת. וע"פ **חידושי הר"ם בשלח** בכל יום יש לחוש התחדשות במן וזה ההתחדשות בעבודת ה' והפועל היוצא בפרנסה. וב**פנים מאירות** (או יפה עיניים ראה להלן) כתב ואין יום דומה ליום אבל המן עומד כל יום באותה התחדשות, אותו טעם, ועד היום עומד לדורות יום יום, לא מבאיש ומחכה להתגלות בגאולה בקרוב בימינו, אמן

יום יום – מרכא פסק סלוק, רבוי בקשות, כל יום בקשה חדשה בשביל דבר אחד בעבודת ה' והפועל היוצא בפרנסה. דומה לו בק"ש ה' פסק **אחד**, רבוי גלויי מידות ה' והם כולם מאוחדים בה' אחד. אף שבשמע הפסק גם משמש כהפרדה בין אותיות אהו"י אות ה"ה בשם הוי' ואת אל"ף באחד.

שמות בשלח טז, ו: ויאמר משה ואהרן אל-כל בני ישראל לָרֵב וַיִּדְעֻם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **רמב"ן (ז-ו) לָרֵב וַיִּדְעֻם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** - ולא אנחנו המוציאים אתכם משם, ודע כי יש **במן ענין גדול**, רמזוהו רבותינו, אמרו במסכת יומא (ע"ב), "לחם אבירים אכל איש" (תה' ע"ב, כה) - לחם שמלאכי השרת אוכלין; דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל: טעית, וכי מלאכי השרת אוכלין לחם, והלא כבר נאמר "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי" (דב' ט, ט)? ! אלא "לחם אבירים" - לחם שנבלע באבירים. והענין הזה שאמר רבי עקיבא הוא, שקיום מלאכי השרת בזיו השכינה, וכן דרשו (שמ"ר לב, ד): "ואתה מחיה את כולם" (נחמ' ט, ו) - אתה מוֹחֵה לכולם; ועליו נאמר "ומתוק האור" (קה' י"א, ז), - ששיגו בו טוב טעם. והמן הוא מתולדות האור הזה העליון, שנתגשם ברצון בוראו יתברך, ונמצא שאנשי המן ומלאכי השרת נזונון מדבר אחד. (כעין שוויון במה נזונון) ראה (**שמות בשלח טז, ו**) **וַיִּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ** – קדמא ואולא במלה אחת)

ורבי ישמעאל תפשו, מפני ששם קיומם בדבר המתגשם מתולדות האור, [שיקרא לחם]; כי הם קיומם באור העליון עצמו! ומפני זה היו מוצאים **במן** טעם כל מה שירצו, כי הנפש במחשבתה תרבק בעליונים ותמצא מנוח חיים ותפק רצון מלפניו (ע"פ משלי ח, לה). (ואילו ר"ע אמר שקיום מלאכי השרת בזיו השכינה, ולפי ההמשך אלו שתי מדרגות (א) קיום באור העליון עצמו זהו זיו השכינה (ב) קיום בדבר המתגשם מן זיו השכינה)

ואמרו במכילתא (מכיל' בשלח ויסע ד): "היום לא תמצאוהו" (להלן, כה) - רבי אלעזר חסמא אומר: היום אי אתם מוצאים אותו, אבל אתם מוצאין אותו לעולם הבא. וזה יסבול שני פירושים: שנאמר שיהיה בבני העולם הבא מי שלא תגיע מעלתם ליהנות תמיד מזיו השכינה, ויהיה קיומם בדבר המתגשם מן הזיו ההוא; כמעלת דור המדבר, שהשיגו לזיו השכינה בים, כמו שאמרו (מכיל' בשלח שירה ג): ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ומאותה שעה נתעלית נפשם להתקיים בתולדותיו, שהוא המן. ויותר נכון שנאמר, שרמז הכתוב לדברי רבי אלעזר חסמא במלת "היום", שבני העולם הבא יהיה קיומם ביסוד המן, שהוא הזיו העליון, כמו שאמרו (ברכות ז, א): אין בו לא אכילה ולא שתיה, אלא צדיקים יושבין ועטורתיהם בראשיהם והם נהנין מזיו השכינה - שבני העולם הבא יתקיימו בהנתינתו מזיו השכינה, בהדבקים בו בעטרה שבראשם. והעטרה היא המדה הנקראת כן, שאמר בה הכתוב "יהיה ה' צבאות לעטרת צביו" (יש' כח, ח), ובה נאמר "בעטרה שעטרה לו אמו" (שה"ש ג, יא) - רמזו על קיום בני העולם הבא, ורמזו על עיקר המן. ואמר הכתוב "ויצו שהקים ממעל ודלתי שמים פתח. וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו. לחם אבירים אכל איש" (תה' ע"ב, כג, כה), וכן אמר "ולחם שמים ישיבנם" (תה' קה, מ) - שנראה מזה שהיה הדגן הזה בשמים, והורידו להם בפתחת דלתיו. והוא מה שפירשתי, שנתגשם האור, כי באור העליון יאמר הכתוב כלשון הזה: "נפתחו השמים ואראה מראות אלהים" (יה' א, א). או שכבר היה בשמים, כמאמרם (משנה אבות ה, ו), שנברא בין השמשות.

לָרֵב וַיִּדְעֻם - זקא-גדול זקא גדול, **תורה שלמה**: האר"י לימד כי ער"ב שנה קודם סיום האלף הששי תחיל הגאולה, וזה שנת התשכ"ח, חדשים אחדים אחרי מלחמת ששת הימים בה זכה עם ישראל לכל ארץ ישראל ולהר הבית מקום בית מקדשנו. אפשר כי זקא-גדול זקא-גדול בין שני קיסרים מרמז לגילוי נבואי נעלה הקשור למה שקדם למשכן, למשכן ולמקדש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהיה – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבי; מהפך פסוק – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות; רבוי ממשות; מרכא טפאא – תור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרשה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המושג, כד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סוגר והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישי:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "גידות דר" ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני טעמי קיסר (בין סלוק ובין אתנה או בין אתנה וסלוק), כעין דבר החוזר וקורה או היקש או בנין אב
זקא-קטן – מונח זקא-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מדה מל"ב מדות ריבה וריבה את הכל, נאמר באחד מענין מסוים וחל על כל האחרים מאותו ענין

1.4 שמות בשלח יג,יז

שמות בשלח יד,כד: וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרְתָּ הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֶף הוּא אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֶמּוּד אֵשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:
רש"י ... נִתְּהָם – לשון 'מהומה'; 'אשטורדישון' בלעז; עירבבם, נטל סיגניות שלהם (ראה תנח" בשלח כג). ושנינו ב'פרק רבי אליעזר
בנו של רבי יוסי הגלילי' (ראה ל"ב מידות ב): כל מקום שנאמר 'מהומה' - הרעמת קול הוא, וזה (ש"א ז,ז) 'אב לכולם וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-
גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל-פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם.

שמואל א ז,י: וַיְהִי שְׂמוֹאֵל מַעֲלָה הַעֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נָגְשׂוּ לְמַלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל-פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם וַיִּצְגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל:
אפשר כי תבנית הטעמים של הרישא של פסוק (ש"א ז,ז) וַיְהִי שְׂמוֹאֵל מַעֲלָה הַעֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נָגְשׂוּ - ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני
קיסרים בתפקיד כעין בנין אב מרמזת על דרשת בנין אב, שבסיפא של הפסוק וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל וע"י כך ... וַיִּהְיֶם
אפשר כי תבנית הטעמים של הרישא של פסוק (שמות בשלח יד,כד) וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרְתָּ הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֶף הוּא אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם - ... זקא-קטן
... זקא-קטן בין שני קיסרים בתפקיד כעין בנין אב מרמזת על דרשת בנין אב, שבביריאת דל"ב מידות נדרשת מ-(שמואל א ז,ז).

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ה ... נִתְּהָם אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם, הממן ערבבן נטל סגניות (מכילתא דרבי שמעון:
נטל סגנין, ריב"א: נטל אצטגנינות, ספר הערוך נטל סגנינות היינו חכמה ודעת; פירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י סגנון וראשון, טט - היינו מפקדים)
שלהם ולא היו יודעים מה הם עושין. ד"א נִתְּהָם אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם אין הממה אלא מגפה כענין שני וְהָמָּם מְהוּמָה גְדוֹלָה עַד הַשְּׂמָמָם:
(דב' ואת' זג,ט) טט – מהי מגפה? רמב"ן בדב' מפרש יאבדו ביד ישראל בשלבים. ספורנו (להלן) בשמות מפרש חלאים.

נִתְּהָם – זקא-גדול, מלת ויהם מלמדת שלושה דברים, (א) לשון מהומה, מלבי"ם שמות: מבוכה, מלבי"ם תה' פגי הרגו זה את זה (ב)
עירבוב (ג) נטילת סגנינות היינו לא היו יודעים מה הם עושין.
או (א) הרעמת קול (ב) לשון מהומה עירבוב נטילת סגנינות (ג) מגפה – ספורנו: במיני חלאים וב-כתר יונתן (תרגום יונתן ללשון הקדש)
וישגמם

נִתְּהָם – זקא-גדול, מלמד על שלש מלחמות של מהומה מדרש שמואל (בובר) פרשה יג [ג] (ש"א ז,ז) וַיְהִי שְׂמוֹאֵל מַעֲלָה הַעֹלָה וגו' וַיִּרְעַם
ה' וגו' וַיִּהְיֶם (פסוק שלעיל שימש לבנין אב), אמר רבי אבא בר כהנא שלש מלחמות של מהומה הבטיח הקדוש ברוך הוא שהוא עושה
לישראל, ושלשתן עשה להם, הראשונה בימי יהושע (יהושע י, י) וַיִּהְיֶם ה' לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו', השנייה בימי סיסרא (שופטים ד,טו) וַיִּהְיֶם ה'
אֶת-סִיסְרָא וגו', והשלישית בימי שמואל, (ש"א ז,ז) וַיְהִי שְׂמוֹאֵל מַעֲלָה הַעֹלָה וגו' וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל (טט) וגו' וַיִּהְיֶם), רבי סימון מוסיף
תרת (ש' בשלח יד,כד) וַיִּהְיֶם אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם; (זכריה יד,יג) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא תְהִיָּה מְהוּמָה-ה' רַבָּה בְּהֶם וגו', ולא פליגין מה דאמר רבי
סימון לשעבר (טט) – יש להוסיף גם לעתיד), מה דאמר רבי אבא בר כהנא לכשתבוא בהם (טט) – בעמי כנען).

מדרש תהלים (בובר) מזמור יח [יח] (ירעם מן שמים ה') [ויערם בשמים ה']]. אמר ר' אבא שלש מלחמות של מהומה הבטיח הקדוש
ברוך הוא לישראל בכניסתן לארץ ישראל, שנאמר (ש' מ' כג,כ) אֶת-אֲיִמְתֵּי אֲשֶׁלַח לִפְנֵיהֶם וְהִמְתִּיל אֶת-כָּל-הַעַם אֲשֶׁר-תָּבֹא בָהֶם וגו', (דב' עקב
זג,ז) וַיִּמְתַּם ה' אֶלְעִיָּד לִפְנֵיהֶם וְהָמָּם מְהוּמָה גְדוֹלָה עַד הַשְּׂמָמָם; תרי משמע (טט) – המם ומהומה הם ששתי מהומות, וסה"כ שלוש מהומות), ורבנן
(מביאים שלוש מלחמות אחרות) ילפי לה מהכא, (יהושע י, י) וַיִּהְיֶם ה' לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, [שופטים ד,טו) וַיִּהְיֶם ה' אֶת-סִיסְרָא, (ש"א ז,ז) וַיִּרְעַם ה'
בְּקוֹל-גְּדוֹל וגו' וַיִּהְיֶם, אמר ר' סימון עוד שתיים, (תה' יח,טו) וַיִּבְרְקוּם רַב וַיִּהְיֶם; (טט) – שירת דוד על הצלתו מכל אויביו), (זכריה יד,יג) וַיְהִי
בַּיּוֹם הַהוּא תְהִיָּה מְהוּמָה-ה' רַבָּה בְּהֶם]. ר' סימון בשם ר' אבא אמר אחת לשעבר שנעשה לפרעה (טט) – קריעת ים-סוף, ש' בשלח יד,כד),
ואחת לעתיד לבא לגוג ומגוג (טט – זכ' יד,יג).

שם משמואל ויקרא פסח וע"ז כתיב וַיִּהְיֶם אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם, ובמכילתא עירבבם והממם ונטל סיגניות שלהם. (טט) – כנראה על מלת
סיגניות במשמע של חכמה ודעת כצוטט מספר הערוך לעיל מלמד את הדבר הבא) ומזה נשאר לדורות שבינו"ט זה נתוספה הדעת בכני ישראל
וניטלה הדעת מאויביהם ושונאיהם אשר רדפום: נציע כאן הסבר להעברה זאת. במכת בכורות נאמר (ש' בא יב,יב) וַעֲבַרְתִּי בְּאָרְצֵי-מִצְרַיִם
בְּלִילָה הַזֶּה – מונח זקא מונח סגול, זקא סגול בתפקיד גורע מהענין ו/או מוסיף מהענין על הענין. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת
הלילה הזה הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.
ע"י הגריעה מדינים הם הפכו לבריות חדשות שאיפשרה להם לדבוק בה' ובכוחות הליכת בני ישראל אחרי ה' מצרים ולתוך ים סוף גדלה
חיבתו לפניו עד שגם נטל הדעת מאויביהם ושונאיהם והוסיף הדעת בכני ישראל.

שמות בשלח יד,כה: וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְפָּבְתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּתָּ נִיאֲמַר מִצְרַיִם אֲנוֹסִיה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: פ
כִּי כנראה כאן במונח דהא (שהרי) - מכלתא בשלח פ' ה אמרו מי שעשה להם נסים במצרים הוא עושה להם על הים נסים. המצרים
הודו שה' שנלחם בהם במכות מצרים חוזר ונלחם במים סוף.

רש"י בא לישב את הלשון בְּמִצְרַיִם והרי פה זה על ים סוף רש"י נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם (טט) – אל תקרא מצרים אלא מצריים, ד"א
בְּמִצְרַיִם בארץ מצרים שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשאר במצרים.

מכלתא בשלח פ' ה רבי יוסי אומר במכות כמות שהיו לוקים אלו על הים כך היו אלו שבמצרים לוקין והיו רואים אלו את אלו. ולא
במצרים בלבד אלא בכל המצריין להם לישראל לדורות.

מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא – ... זקא-קטן ... זקא-קטן, פעמיים זקא בין שני קיסרים, כעין דבר שחוזר וקורה (א) נלחם במכות מצרים וחוזר
ונלחם בים סוף (ב) נלחם בעת ובעונה אחת בים ונלחם בארץ מצרים (ג) כשם שה' לחם במצרים כך נלחם בכל המצריים להם בכל
הדורות.

נִלְחַם לָהֶם – מרכא טפאא – תור לרבות לחימת ה' לטובתם של ישראל, מים סוף לכל החוזר וקורה שלעיל, וזה מאופיין ע"י בְּמִצְרַיִם
ככעין לשון נופל על לשון מצרים – מצריים.

בְּמִצְרַיִם – סלוק, מגביל, בני ישראל והמצריים היו בעת ובעונה אחת בתוך ים-סוף, והמצריים ראו שרק בהם מהומה על כל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשטא – מרמז; מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממועט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז ספקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטחה; מרמז תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתקל, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה:
(קרא – סדר קריאת; אולא = גוש = גרשי"ם; יוצא מהענין; קרא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "יגוד דר"י שמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

משמעויותיה כפי שהוסבר ב- (שם' בשלח יד, כד) ואילו בני ישראל הלכו בלי להפגע (היצי כהן).

טט – ובשירת הים מתבטאות הדרשות על הנאמר בפסוקים כגון **שמות בשלח יד, כד - כה**: מלחמת ה' במצרים למשל בפסוק **שמות בשלח טז, ז**: **וַיָּרֶבֶב אֱוֹנֶה תַּתְּרִס קַמְרֵד תִּשְׁלַח תְּרַנְּדָה יֹאכְלֶמוּ פִקְשׁ**;

רש"י וַיָּרֶבֶב אֱוֹנֶה, אם היד בלבד רועצת האויב כשהוא מרוםם ברוב גאונו אז יתרוס קמיו ואם ברוב גאונו לבד אויביו נהרסים ק"ו כששלח במ חרון אף **יֹאכְלֶמוּ**; טטוד"ל **רש"י** פירש **תְּרַנְּדָה** – חרון אף (האם חרון אף הוא כמו אף וחמה שהם שנים מחמישה חובלים) **בעל הטורים ... תִּשְׁלַח תְּרַנְּדָה, מְבַצְרֵהֶם תִּשְׁלַח (מ"ב ת; ט)** (טט – נבואת אלישע לחזאל), מלמד כמו שלקן הם על הים כך לקן במצרים והרס מבצריהם, וגו'; טטוד"ל – **בעל הטורים** פירש **תְּרַנְּדָה** – לוקים על הים, לוקים על היבשה – במצרים גופה **אור החיים**. **תִּשְׁלַח תְּרַנְּדָה יֹאכְלֶמוּ פִקְשׁ**: פירוש לא שאתה צריך לרוב גאונו להרוס אותם אלא הגם שיכול אתה לשלח חרון אחד שלך ויהיה נאבד כקש: טטוד"ל – **תִּשְׁלַח** פשטא **תְּרַנְּדָה** מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, כל אופני החרון, ע"פ **רש"י** שני סוגי חובלים מחמישה (ש"ר תשא פר' מא), ע"פ **בעל הטורים** חרון אף בים וביבשה, ע"פ **אור החיים** היה מספיק חרון אחד ואף-על-פי שלח במ חרון לרוב להפליא במ מכותיו.

ודומה להם: **דברים עקב ט, יט: כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף הוּא עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵי גַם בַּפֶּעַם הַהוּא: שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא ... כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה**, חמשה מלאכי חבלה היו שם, אף וחמה וקצף והשמד והשחת, אותה שעה באו שלשה האבות ועמדו בשלשה מהם נשתיירו אף וחמה אמר משה רבון העולמים בבקשה מכסא כבודך עמוד אתה באחד ואני באחד שנא' (תהלים ז) קומה ה' באפך, ואני אעמוד בחמה שנאמר (שם /תהלים/ קו) ויאמר להשמדים לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו, **כִּי יִגְרַתִּי** – מונח רביע, בתפקיד חמשה מלאכי חבלה היו שם, אף וחמה וקצף והשמד והשחת, **מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן (במלה אחת), **מִפְּנֵי** – מהפך מחמשה להותיר לשניים ע"י אותה שעה באו שלשה האבות ועמדו בשלשה מהם נשתיירו **הָאֵף וְהַחֲמָה** אמר משה רבון העולמים בבקשה מכסא כבודך עמוד אתה באחד ואני באחד שנא' (תהלים ז) קומה ה' באפך, ואני אעמוד בחמה

בבלי נדרים לבא ... והכתוב: (דב' עקב ט, יט) כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה: (טט – זקא-קטן בתפקיד שתיים) (טט – א) תרי (טט – שני מיני) חימה הווי. (טט – ב) ואיבעית אימא: גונדא (טט – גדוד) דחימה. טט – **וְהַחֲמָה** – מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בלשון יחיד חמה, ונדרש גדוד – הרבה אופני חמה) **שמות בשלח טו, א: רש"י (א) אָז יֵשִׁיר-מִשְׁחָה - אז, כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן "אז ידבר יהושע" (יהו' יב); וכן "ובית יעשה לבת פרעה" (מ"א ז, ח), - חשב בלבו שיעשה לה; אף כאן: ישיר - אמר לו לבו שישיר, וכן עשה: ויאמרו לאמר: אשירה. וכן ביהושע, כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה: "ויאמר לעיני כל (לפנינו ללא 'כל') ישראל" (יהו' יב); וכן שירת הבאר, שפתח בה "אז ישיר" (במ' כא, יז), פירש אחריו: "עלי באר ענו לה" (שם); **אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה (מ"א יא, ז)** - פירשו בו חכמי ישראל (שבת נו, ב): שבקש לבנות ולא בנה; למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה; זהו ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו (סנה' צא, ב): מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה; וכן בכלום, חוץ משל שלמה, שפירשוהו: ביקש לבנות ולא בנה (ראה שבת נו, ב).**

מלכים א יא, ז: אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה לְכַמּוֹשׁ שֶׁקָּץ מוֹאָב בְּיָד אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם וְלִמְלֶכֶד שֶׁקָּץ בְּנֵי עַמּוֹן:

מוֹאָב בְּיָד – זקא-קטן זקא-גדול, ג' המלים 256 = 207 + 49, הפרש בין ג' זקא-קטן זקא-גדול (576) ובין ג' המלים המוטעמות 320 = 207 – ר"ז של תיקון 49 – מ"ט שערי טומאה למ"ט שערי טהרה

אפשר כי תבנית הטעמים זקא-קטן זקא-גדול המטעימה את התוכן **מוֹאָב בְּיָד** מרמזת כי שלמה המלך במחשבתו ובפעולותיו, שלמראית עין מתוארות בשלילה (ירושלמי סנהדרין פ"ב, בבלי כא, ב), שמות רבה וארא פר' ו ירבה נשים שהטו את לבבו, ירבה סוסים, הרהור אחר מדותיו וגזרותיו של מ"ה הקב"ה, פעל לברור קדושה ואורו של מלך המשיח כהמשך לנאמר ב-**בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פה (בראשית וישב לח, א) וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיִּרְדּוּ יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו** הקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח והגמטריות הבאות מ-אוצר הג' של הרב יוסף רפאל פאלוך זצ"ל מלמדות על כך.

256 – גר"ר (עלי ראשי), (טט – גם נ'טריה ר'חמנא ו'ינצריה (ישמרהו ה' וינצרהו) מכוון למלך המשיח המתואר) ענ"י [מלא כזה] עי"ן נו"ן יו"ד (טט – ורוכב על חמור) (טט – האמור להלחם בלבן) הארמ"י [בעה"ט תולדות] הרמא"י [בעה"ט תולדות] ויר"ם קרן לעמו (טט – ויפיץ דעת תורה) זמ"ן נק"ט} ר"ת זרעים מ'ועד נ'שים נ'זיקין ק'דשים ט'הרות} – [תיקוני זוה"ק דף ה']

(טט – וידמה ל-) חזקיהו"מ מל"ך יהוד"ה **בבלי סנהדרין צדא ... ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנהריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם.** (טט – ויש ללמוד מחזקיהו שהמשיח יאמר שירה כמו משה רבנו)

320 – יש"י (טט – אביו של דוד ממנו יבוא המשיח), (טט – מתקן הקירור והספק שמביא עמלק אשר) קר"ך בדרך [בעה"ט תצא] ומתקן ש"ך ניצוצי הדין (ספר נגיד ומצוה ל"ח ע"א) מנח"ם ב"ן חזקיהו (שמו של מלך המשיח – סנהדרין ח"צ ב') (טט – וכתב ב-) **ספר נצח ישראל פרק כו ...** וכן אמרו בפרק חלק (סנהדרין צח ב) **מנחם בן חזקיהו שמו, שנאמר (איכה א, טז) כִּי-רַחַק מִמֶּנּוּ מִנְחָם מְשִׁיב נְפָשֵׁי. ואין ספק כי המשיח הנפש הוא המחזיק אחד מחולשתו, ולפיכך נקרא המשיח 'מנחם בן חזקיהו'. וזהו חס"ד אברה"ם** (טט – וכתב ב-) **מעשי למלך הלכות בית הבחירה פ"א** (עיין ירושלמי פ"ב דברכות ומדרש רבה איכה על פסוק (איכה א, טז) **כִּי-רַחַק מִמֶּנּוּ מִנְחָם מְשִׁיב נְפָשֵׁי** עיין בפירוש מחנה חיים על תהלים דמשיח נוסריקין מנחם שלמה יידידי חזקיהו)

איכה א, טז: על-אֵלֶיהָ אָנֹכִי בּוֹכֶנָה עֵינַי וְעֵינֵי יְרֻדָה לִמֵּן כִּי-רַחַק מִמֶּנּוּ מִנְחָם מְשִׁיב נְפָשֵׁי הֵיוּ בְנֵי שְׁוֹמְמִים כִּי גִבֵר אֹיְבֵי: ס בתורת הסוד השכינה בוכה על הגזרות ובזכותה המנחם מגיע לארץ אנפין הממשיך עין חסד בלבד (הרב סנדר ארלנגר נר"ו) ולזכרון לרב יוסף רפאל פאלוך בן הרב דוד משה: 256 – (ר"ת) יוסף רפאל בן דוד מ'שה; 320 – ר"ת וס"ת של יוס"ף רפאל"ל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפניות השערות: אחת: סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרשא = מרצה; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש"ט = יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "י מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרשא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשא אחר בהלכה;

1.5 שמות בשלח יג, יז (התשע"ה)

שמות בשלח יג, כ: ויִסְעוּ מִסְפַּת וַיִּחַנו בְּאֶתְם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר:

על הכתוב נדרש ב-פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא יב - **בחדש השלישי [יד] זהו שאמ' הכת' דַּרְגָּיָה דַּרְגָּיָה גַּעַם וְגַל-גַּתִּיבְתִּיבְתִּי** **שְׁלֹום: (משל ג'ג).** ביקש הקדוש ברוך הוא ליתן תורתו (ש- דַּרְגָּיָה דַּרְגָּיָה גַּעַם) לישר' בשעה שיצאו ישר' ממצרים (אבל) והיו חלוקין אילו על אילו והיו אומ' **יַגְתָּה רָאשׁ וְנִשְׁבְּחָה מַצְרַיִם: (במ' שלח יד, ד).** מה כת', **ויִסְעוּ מִסְפַּת וַיִּחַנו בְּאֶתְם (שם' בשלח יג, כ),** היו נוסעים במריבה וחונים במריבה, אבל טעמי **ויִסְעוּ מִסְפַּת** – טפחא אתנח הם כתבנית הטעמים של (דב' ואת' ו, ד) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**, היינו נסעו בקבלת עול מלכות שמים, והקב"ה שמח באמונתם בו ועוטפם בענני כבוד כנדרש ב-**מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויה פתיחא** ר' עקיבא אומר אין סוכות אלא ענני כבוד שנא' **(ישעיה ד, ה) וְבָרָא ה' עַל-פְּלִמְכוֹן הַר-צִיּוֹן** וכתוב כי על-פל-פְּכוֹד חָפָה: אין לי אלא לשעבר לעתיד לבא מנין ת"ל **(ישעיה ד, ד) וְסִבָּה תִּהְיֶה לְצַל-יְוָמָם** ואומר **(ישעיה לה, ג) וּפְדוּנִי ה' יִשְׁבְּחוּ וּבְאוּ צִיּוֹן בְּרָגְזָה וְשִׁמְחָת עוֹלָם עַל-רַאשֵׁיכֶם**.

ויִחַנו בְּאֶתְם – מונח זקא-קטן, שתי דרשות לכאורה על הפשט. (א) שם מקום, (ב) אותיות אמ"ת ע"פ זוהר ח"ב רמז לאבות שהחננו את אמ"ת ה' בעולם, ובזכותם ניצלו ישראל מן הדין.

אגרא דכלה שמות פרשת בשלח

וניל' דהוא עפ"י האמור בוזהר [ח"ב מ"ז ע"א] וז"ל **הוא ליליא (היינו על היס) כנש קוב"ה לפמליא דיליה ודאין דינייהו (דנו דינים) לישראל, ואלמלא דאקדימו אבהן עלייהו דישאל לא אישתזיבו מן דינא, עכ"ל.** רצ"ל האבות בזכותם היו הולכים לפנים יתקף בצאתם ממצרים, וכן הוא בזהר [ח"ב מ"ז ע"ב] בפסוק **(שם' בשלח יג, כ) וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן,** דא אברהם וכו', וידוע דכל האבות נרמזין בתיבת אמ"ת ראש (אלפ"א בית"א א - אברהם) וסוף (ת - יעקב, תתן אמת ליעקב) ואמצע (ת- יצחק), **אגרא דכלה במדבר פרשת מטעי** ... כאשר נוסעים גם מסכות היינו מדי הסיפוק, היינו שלא השתמש בהעוה"ז כל זמן היותו בכאן רק די הסיפוק וההכרח בלבד, אזי אחר כך נוסעים גם מדי הסיפוק, היינו אחר יציאתו מן העולם, אז ויחננו באת"ם היינו אותיות אמ"ת, היינו בעולם האמת בחותמו של הקדוש ברוך הוא שם חנייתו, ולא יצטרכו לגלגולים ועונשים, והנה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמ"ת [שבת נה א] להיות אלו האותיות ראש תוך סוף באלפ"א בית"א, והנה אות המ' הוא באמצע, היינו אות המ"ם סתומה, והנה מ"ם סתומה משפטה בסוף התיבה, על כן נכתב בכאן את"ם, וז"ש למה נכתב את"ם ולא אמ"ת, וז"ש אשר **בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר**, רצ"ל מ"ם כזו אשר משפטה בקצה הדבור.

ויִסְעוּ מִסְפַּת – טפחא אתנח הם כתבנית הטעמים של (דב' ואת' ו, ד) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**, חיים ללא תאוות הם תנאי אחד לשלימות בקבלת עול מלכות שמים, התנאי השני נדרש מהכתוב **בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר - בִּקְצֵה** – טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריו ואפשר גם בתפקיד שנוי הקריאה של מלת **הַמִּדְבָּר** לקריאה הַמִּדְבָּר ואז טפחא בתפקיד התפשטות ענין הַמִּדְבָּר לכתוב לפניו, ש-הַמִּדְבָּר אמ"ת והחי ללא תאוות מביא ל-**ויִחַנו בְּאֶתְם** להניח באותיות אמ"ת, לאחדות עם הבורא שחותמו אמ"ת ופורסם ע"י האבות.

כתב **"דרשות התהלים"** לרב אהרן זכאי הי"ו בשם **"ראשית חכמה"** שער הקדושה שמי שאינו פוגם בלשונו לדבר שקר, תפילתו נשמעת. וכן תקנו בסיום תפילת שמונה עשרה (טט – ט) מציע לומר שב-**בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר** – מרמזו לסיום הַמִּדְבָּר עם ה' בש"ע) לומר "אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי (טט – או שפתי) מדבר מרמה", כדי להודיענו שתקובל תפילתנו ברצון צריך שנזוהר מלדבר שקר ומרמה. וזהו שאומר הכתוב: אימתי **(תה' קמה'ית) קרוב ה' לְכָל-קַרְאֵיו ומקבל תפילתם? לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּ בְּאֶמְת: –** שנזוהרם במדת האמת וגו'. ודובר אמת לפני **(שם' בשלח יג, כ) וְה' מביא לכדרש ב-אגרא דכלה והנה וְה' הוא ובית דינו יחודא שלים.**

שמות בשלח יג, כא – כב:

[כא] וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן וַיְלַיְתֵם הַדֶּבֶר וַיִּלְיָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וַלְיָלָה: [כב] לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן וְיֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְיָלָה לִפְנֵי הָעָם: פ

(גכא) לִפְנֵיהֶם יוֹמָם – קדמא ואולא ... **(גכב) לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן** – גרשיים מהפך פשטא, תבנית הטעמים הזאת המורכבת משתי תבניות הטעמים האלה מרמזת לדרוש בכעין קל וחומר עם כעין הגבלת דיו לבא מן הדין להיות כנידון. ללמד כי הנלמד (גכב) כבוד הרב מוגבל להיות לכל היותר כמו המלמד (גכא) כבוד ה'. אבל כאן הגבלה מותנית או זמנית, כאן הגבלת הכבוד לרב המותנית ברצון הרב.

וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם – קדמא ואולא תבנית טעמים בתפקיד המרמז למלמד והוא הקב"ה, המוחל על כבודו והולך לפני בני", ואולא – הולך אחריו הנלמד הוא הרב שתבנית הטעמים של **(גכב) לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן** – גרשיים מהפך פשטא מרמזת לדרוש כי הנלמד מוגבל בכעין "דיו". **תורה תמימה** הסביר דרשת ה-**בבלי קידושין לבא, [כא] וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם** – מכאן שהרב שמחל על כבודו כבודו מחולל¹⁹ ב-**הערה עו**) ... דהכונה היא משום דענין כבוד רב היינו הך דמורא מפני הרב, ובמורא מצינו שהוקשו ערך הרב לערך הקב"ה כמ"ש **(משנה מסכת אבות פ"ד, מ"ב)** ומורא רבך כמורא שמים, וא"כ מדמצינו בהקב"ה שמוחל על כבודו כך הרב וגו'.

משנה מסכת אבות פ"ד, מ"ב

רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חביבך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים:
בבלי קידושין לבא, ... א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא: האב שמחל על כבודו - כבודו מחול, הרב שמחל על כבודו - אין כבודו מחול; ורב יוסף אמר: אפי' הרב שמחל על כבודו - כבודו מחול, שנאמר: **(גכא) וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם**. אמר רבא: הכי השתא, התם הקדוש ב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא - מחיל ליה ליקריה, **(לבב) תורה** דיליה היא? הדר אמר רבא: אין, תורה דיליה היא, דכתבי: (תהלים א) ובתורתו יהגה ויליה.

תורה תמימה שמות פרק יג (כא) וְה' הָלַךְ לִפְנֵיהֶם – מכאן שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול¹⁹ [קדושין ל"ב א]:

תורה תמימה הערה עו) הדמיון בזה צריך קצת באור, כי למה לא נימא כזה גם במלך שכבודו מחול ונילף ג"כ מהקב"ה שהוא מלך המלכים, וצ"ל דהכונה היא משום דענין כבוד רב היינו הך דמורא מפני הרב, ובמורא מצינו שהוקשו ערך הרב לערך הקב"ה כמ"ש ומורא רבך כמורא שמים, וא"כ מדמצינו בהקב"ה שמוחל על כבודו כך הרב, משא"כ כבוד המלך הוא שתהיה אימתו מוטלת על הבריות ולא שייך בזה מחילה, כי טבע הענין דורש מוראו וכבודו, ודו"ק:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת = סלוק = סוף-ספוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז ספאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר ספאא – קבוצה עם הלכה שזה לפיטח; מרמז תביר ספאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרמז ספאא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קפאא – סדר קיימות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קפאא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

שמות בשלח יג, כא – כב:

[כא] וְהָיָה הַלֵּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמוֹד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעָמוֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה:
[כב] לֹא-יָמִישׁ עָמוֹד הָעֵנָן יוֹמָם וְעָמוֹד הָאֵשׁ לַיְלָה לְפָנֵי הָעָם: פ

בבלי שבת כג,ב אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה – נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום – נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. כעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף – דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

אמר רב הונא: הרגיל בנר – הויין ליה בניס תלמידי חכמים, הזהיר במזווה – זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית – זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום – זוכה וממלא גרבי יין. רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: תרי גברי רברבי נפקי מהכא. נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חיאי בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דבי נשא דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיזבי.
[כא] וְהָיָה – פזר, אפשר שנדרש מכאן (א) כרבא לפירסומי ניסא ע"י נר חנוכה (ב) רב הונא: הרגיל בנר – הויין ליה בניס תלמידי חכמים

דביתוהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא (שמ' בשלח יג,כב) **לֹא-יָמִישׁ עָמוֹד הָעֵנָן יוֹמָם וְעָמוֹד הָאֵשׁ לַיְלָה** מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא: תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. אמר רבא: דרחים רבנן – הווי ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן – הווי ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן – הווי גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הווי – משתמען מיליה כצורבא מרבנן.

בפסוק נמצאים רמזים אחדים לקביעת זמנים ביום.
וְהָיָה – פ' רמב"ן ה' ובית דינו. בית דין של מטה מקדש ראשי חדשים וכך קובע את הזמנים של הבריאה ועל פיו נוהג בית דין של מעלה וה' דן את העולם לפי זמנים אלו.

לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמוֹד – ר"ת ל' י' ב' הם ראשי ר"ת של (דברי הימים א יב,ג) **וּמִבְּנֵי יוֹדְעֵי בִּינְהוּ לְעֵתִים לְעֵשֶׂה מַה-יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל** ופ' **רד"ק** רבותינו פירשו (יל"ש דה"א תרעט), שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, וזהו שאמר **לְעֵשֶׂה מַה-יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל**, וזהו **יוֹדְעֵי בִּינְהוּ לְעֵתִים**, כלומר: לזמני העולם; שהיו יודעים לחשב בתקופות המזלות.

בְּעָמוֹד עֵנָן – ג' = 122 + 170 = 292 עולה בזמ"ן נ"ץ חמ"ה
בְּעָמוֹד אֵשׁ – ג' = 122 + 301 = 423 עולה שקיה"ח (ר"ת שקיעת החמה)
בְּעָמוֹד אֵשׁ – ג' = 122 + 301 = 423 עולה ז"ה עלה"ש הב"א (עלה"ש ר"ת עלות השחר)
וְהָיָה – פ' רמב"ן ה' ובית דינו. ביום הדין הגדול לעתיד לבוא, יוציא ה' חמה מנרתיקה והיא תעשה דין ברשעים (כגון ישעיה ד,ה,ו), כגון בבלי ע"ז א ג). אפשר כי מכאן ומבבלי שבת כג,ב בדברי רב יוסף לדביתוהו בהדלקת נרות שבת, מרומז כי לפחות פסוק (שמות בשלח יג,כא) מרמז לזמנים שונים בארץ-ישראל, הילכתיים ותוכניים (אמיתיים השייכים לתבנית העולם).
 נקדים בציטוט קצר מהספר **זמנים בהלכה, הרב ח"פ בניש** הי"ו ע' 3: בא"ב בגלל פרקצית השמש (שבירת קרני האור באויר) השמש נראית זורחת ושוקעת כאשר השמש האמיתית נמצאת כמחצית מעלה (60 / 31) מתחת לאופק. במדע האסטרונומיה מיקומם ותנועתם של גרמי שמים נקבע לפי מרכז קוטרם ללא תלות בתנאים משתנים. בהלכה הנץ חמה מוגדר כזריחת שפתה העליונה של השמש והשקיעה מוגדרת כשקיעת שפתה העליונה כפי ראות עינינו.

לכן הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ והשקיעה האמיתיים (הנקרא התוכני הנקבע ע"י חישוב לפי תנועתם) במעט יותר מ- 3 / 4 מעלה (כ- 0.78 = 0.52 מעלה לפרקציה ו- 0.26 מעלה לזריחת חצי גוף). לדעת בעל הלבושים, הגר"א והגרש"ז (כנראה בעל התניא) מחשבים את חלוקת השעות לפי הנץ והשקיעה התוכניים. בע' כט – ל מצוינים אורכי זמן אור בא"י בימי תקופה שונים ומהם עולה כי בתקופת ניסן ותשרי אורך זמן האור ההילכתי ארוך מאורך זמן האור התוכני בכ- 7 דקות ולכן הנץ התכני מגיע אחרי הנץ ההילכתי בכ- 3.5 דקות (כ- 210 שניות) (בע' אחר נאמר 3.7 דקות) והשקיעה ההילכתית מגיעה אחרי השקיעה התכנית בכ- 3.5 דקות. בימי תקופת תמוז וטבת הנץ התוכני מאחר בכ- 4.5 דקות (כ- 270 שניות) והשקיעה ההילכתית מגיעה אחרי השקיעה ההילכתית בכ- 4.5 דקות.

[כא] ... הַלֵּךְ – תרסא, אפשר מרמז להפרש הזמן בין הנץ והשקיעה ההילכתיים והאמיתיים בתקופות ניסן ותשרי בארץ-ישראל. שעה ההילכתית היא בת 1080 חלקים. ב- (בר' וישלח לגיח) **וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם** מצאנו כי ב- 19 חלקי שעה עגול השמש עובר מחצית קוטרו כפי שנראה לעינינו (כ- 0.26 מעלה). ב- 38 חלקי שעה עגול השמש עובר מלוא קוטרו כפי שנראה לעינינו (כ- 0.52 מעלה). סה"כ 19 + 38 = 57 חלקים ג' של מספר החלקים של תנועת השמש המחושבת, קרוב למספר **הַלֵּךְ – ג' 55** או למשל ג' של המלה והכולל והאותיות (59). אם נקח את המילה "הולך" ואותיות וכולל עולה ג' 65, זה יהיה כעין מספר החלקים של תנועת השמש המדומה בשעת שקיעה או נץ כי בגלל שבירת קרני האור השקיעה או הנץ הנראים מתארכים. חלק שעה הילכתית בתקופת ניסן ותשרי אורכו בשעונינו 3.33333 שניות. 55 * 3.33333 = 183.33333 שניות = 3.05 דקות. 65 * 3.33333 = 216.66645 = 3.61111 דקות. ידוע ממעקב רב שנים כי חלים שנויים קלים באורכי זמן שונים לפי מיקום כדור הארץ ביחס לשמש בכל שנה ולכן מתקבלת תוצאה המתארת טווח זמן. בפסוק נמצאת תבנית הטעמים **[כא] וְהָיָה הַלֵּךְ ... וְלַיְלָה** – תרסא ... תביר, המרמזת לאפשרות של חישוב חשבוני כלשהו. ג' המלה **וְלַיְלָה** עולה 81. אם אלו חלקי שעה אזי 81 * 3.33333 = 270 שניות = 4.5 דקות שזה שווה להפרש בין זמן הנץ או השקיעה ההילכתיים ובין זמן הנץ או השקיעה התוכניים (האמיתיים) בתקופות תמוז וטבת.

לְפָנֵיהֶם יוֹמָם – קדמא ואולא, כעין מלמד, ג' המלים עולה 215 + 96 = 311, אם אלו חלקי שעה של 1080 אזי 311 * 3.33333 = 1036.6656 שניות = 17.2777 דקות, שעיוגולו כלפי מעלה מניב 18 דקות שהן הזמן להילוך 3 / 4 מיל וזה לשיטת הגאונים זמן צאת הכוכבים אחרי זמן השקיעה ההילכתית. זמן זה נקרא בין השמשות ומתאים למאמר הגמרא שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. היינו שיש פרק זמן שהם נמצאים ביחד, ואז מתהווים דמדומים.
לְהָאִיר לָהֶם – ג' 246 + 75 = 321, אם אלו חלקי שעה של 1080 אזי 321 * 3.33333 = 1069.9989 שניות = 17.8333 דקות, שעיוגולו כלפי מעלה מניב 18 דקות שהן הזמן להילוך 3 / 4 מיל וזה לשיטת הגאונים זמן צאת הכוכבים אחרי זמן השקיעה ההילכתית.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 תפנית השערת: אהרן, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרמז – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז טפא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרמז תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
 (קרא – סדר קריאת; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קרא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפני
 שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

1.6 שמות בשלח יג,יז (התשע"ו)

שמות בשלח יג,יז: ויהי בשלח פרעה את-העם ולא נתם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא

כיו אמר אלהים פן-ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה:

ויהי - רביע – אפשר כי בא ללמד על ארבעה תוספות מהענין על הענין הנרמזות בטעמי **בשלח פרעה את-העם** – זרקא סגול, כעין

פרעה נותן תוספת על העם, העם נותן תוספת על פרעה, והן ע"פ **אור החיים** ארבע סיבות ללשון צער.

טט - **אור החיים** – מונה סיבות ששליחת פרעה את העם גרמו **ולא נתם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא**.

(א) ויהי לשון צער ... ואמר (הכתוב) תדע סיבת הדבר לצד שלא הוציא ה' את ישראל אלא לרצונו של פרעה, כפה אותו עד שנתרצה.

כלומר בסיבת העם הוספת כפיה על פרעה עד שנדמה לפרעה ששלחם לרצונו ורשותו עדיין עליהם, ששלחם לעבוד את אלקיהם במדבר שלושה ימים ואחר ישובו למצרים.

(ב) ויהי לשון צער שפרעה כביכול מעצמו הוסיף עליהם (ששלח עמם) את הערב רב, נכרים שתפקידם א' לכופ את ישראל לשו

למצרים, ב' לסובב רעה לישראל בהחלשת אמונה בה', בעמידה בתלאות הדרך, ג' ה' צריך לגרום לתוספת עיכוב לצד שהערב רב אין לו חוזק בקדושה או קרוב הוא להרשיע בפירוש **בעל-הטורים** - את-העם (גי' 517 עם הכולל) - גם ערב רב (גי' 517 בדיוק)

(ג) ויהי לשון צער מוסיף צער לישראל, צער למצרים, איבוד לו ולאומתו.

(ד) ויהי לשון צער על שעשה כביכול לווייה לישראל עליו ליטול שכר פסיעותיו וזה גרם שלכן הקב"ה הוסיף להם דרך ארוכה

לשורש **נתם** שימושים אחדים (א) ניחומים (קבלת ניחומים) (**שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ, יא**), בתוך כך אפשר לכלול (**בר' יג, ז**)

וינחם ה' כירעצה – נחמה היתה לפניו שבראו (את האדם) בתחתונים; (ב) נהוג, הולכה, [**מכילתא דרבי ישמעאל - בשלח**]; (ג) ע"פ המשך

[**רש"י (בר' יג, ז) וינחם**] כל לשון ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות וכן [**רש"י (בר' יג, ז) כי נחמתי כי עשיתם**] – חשבתי מה לעשות להם

על אשר עשיתם: וכאן [**רש"י (שם בשלח יג, ז) פן-ינחם**] – יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב:

ולא נתם – מקף כרב-מצב של משמעות שורש **נתם** ומלמד שכאן יש ללמוד לפי מצב (א) ומצב (ב) לעיל ולא כמצב (ג).

לעומת זה **פן-ינחם** – מקף כרב-מצב של משמעות שורש **נתם** ומלמד שכאן יש ללמוד לפי מצב (א) ולא לפי מצב (א) ולא כמצב (ב) לעיל

ולא נתם – מקף כרב-משמע של מלת ולא כרב-מצב שבו בדרך כלל מצבים מסוימים לא מתיחסים אליהם בהמשך.

נתם (א) נחומים (**שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ, יא**) ... מה עשה הקדוש ברוך הוא נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו

כביכול שנא' (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך, אמר הקדוש ברוך הוא **איני מתנחם עד שאנקום נקמתן של בני אפרים שנאמר ולא-**

נתם אלהים. (שם, יב) ד"א **ולא נתם אלהים**, אף על פי ששלחם פרעה לא נתנחם הקדוש ברוך הוא, (על מה שעשו המצרים לישראל

בניו) הביא עליהם עשר מכות וגאל בניו, אף על פי כן היה אומר איני מתנחם עד שאהרוג לכלן שנאמר (שמות יד) וינער ה' את מצרים בתוך הים וכתוב (שמות ט"ו) סוס ורוכבו רמה בים, וכתוב (יואל ד) מצרים לשממה תהיה לכך נאמר **ולא נתם**.

(ב) נהוג, הולכה, ראה להלן [**מכילתא דרבי ישמעאל**];

ולא נתם אלהים – מונח רביע, לפחות ארבע סיבות להנהגה זאת של אלקים:

[**מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא**]

ולא נתם אלהים, אין נחוי זה אלא נהוג וכה"א נחית כצאן עמך וגו' (תהלים עז כא) וכתוב וינחם בענין יומם (שם /תהלים/ עז יד):

(טט – א) **דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, קרוב הוא, קרוב הוא** הדבר שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (**שמות יג, ז**) **הווציאך את-העם**

ממצרים תעבדון את-האלהים על הדרך הזה: (טט: דרך פלשת רחוקה מההר שבו יהיה מתן תורה). (טט – ב) ד"א **כי קרוב הוא קרוב הדרך**

לשוב למצרים שנאמר דרך שלשת ימים נלך במדבר. (טט – ג) ד"א **כי קרוב הוא** קרובה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך שנא'

ועתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקור לי לניני ולנכדי (בראשית כא כג) ועדיין נכדו קיים. (טט – ד) ד"א **כי קרוב הוא** קרובה

מלחמה ראשונה לשנייה. (טט – ה) ד"א כי קרוב הוא בקרוב ירשו כנעניים את הארץ שנ' ודור רביעי ישובו הנה (שם /בראשית/ טו

טז). (טט – ו) **לפתח דבקות בתורה** ד"א כל שכן לא הביאן הקדוש ברוך הוא דרך פשוטה לארץ ישראל אלא דרך המדבר אמר הב"ה אם

אני מביא עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדהו ואדם בכרמו והם בטלים מן התורה אלא אקיפם במדבר ארבעים שנה

שיהיו אוכלין מן ושותין מי הבאר והתורה נבללת בגופן מכאן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה התורה לדרוש אלא לאוכלי

המן ושויין להם אוכלי תרומה. (טט – ז) ד"א **כי קרוב הוא** כל שכן לא הביאן המקום בפשוטה אלא כיון ששמעו כנעניים שישאל

נכנסין לארץ עמדו ושרפו כל הזרעים וקצצו כל האילנות וסתרו את הבנינים וסתמו את המעינות אמר הב"ה לא הבטחתם לאבותם

שאכניסן לארץ חריבה אלא לארץ מלאה כל טוב שנא' וכתים מלאים כל טוב (דברים ו יא) אלא הריני מקיפן במדבר ארבעים שנה עד

שיעמדו כנעניים ויתקנו מה שקלקו:

כיו אמר אלהים פן-ינחם העם בראתם מלחמה, (טט – א) זו מלחמת עמלק שנא' וירד העמלקי וגו' (במדבר יד מה). (טט – ב)

ד"א **כיו אמר אלהים** זו מלחמת בני אפרים שנ' ובני אפרים שותלח וברד בנו (**דה"א ז, כא**) **והרגום אנשייגת וכתוב (תה' עח, ט)**

בני-אפרים נושקי רומי-קשת הפכו ביום קרב: (תה' עח, ט) הפכו ביום קרב מפני מה ש-**(תה' עח, ז)** לא שמרו פריית אלהים וכתבתו מאנו

ללכת: עברו על הקץ ועל השבועה (פסיקתא דרב כהנא שמונים שנה נפל מהם מאה ושמונים אף, ויש אומרים ויצאו 30 שנה קודם לכן). (טט – ג)

ד"א שלא יראו עצמות אחיהם מושלכין בפלשת ויחזרו להם. (טט – ד) ד"א **כיו אמר אלהים**, כדי שלא יחזרו לאחוריהם והרי דברים

קל וחומר ומה אם כשהקיפם דרך עקומה אמרו (**במ' שלח יד, ז**) **נתנה ראש ונשובה מצרימה**: אלו באין בפשוטה על אחת כמה וכמה.

הסבר לתפקיד תבנית הטעמים של **כיו אמר אלהים** – מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע, אפשר כי המונח לגרמיה מקבל את תכונת

הנאמר אחרי הפסק וכאילו כתוב "אמר אלקים" דברים שהם לענין אחד ושוב כתוב "אמר אלקים" דברים שהם לענין אחר. אכן, במכילתא

שלוש סיבות ראשונות עוסקות במלחמות ואילו הסיבה הרביעית עוסקת במרידה בה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא הבלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת: סלוק – סוף-ספוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרדך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספאא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא ספאא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר ספאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושע, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא – ראש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ולא-נתחם אלהים – מונח רביעי, לפחות ארבע סיבות להנהגה זאת של אלקים, בדרך פנימיות התורה:

אגרא דכלה שמות פרשת בשלח

ולא-נתחם אלהים דרך ארץ. שלא נהג עמהם כדרך כל הארץ וכו' אבל הקדוש ברוך הוא לא עשה כן לישראל וכו' אלא שהיה מרחיצן וכו' וסך אותן כו' והלבישן כו' ונשאן כו' ומאיר לפנייהם כו' [שמו"ר פ"כ י"א]. הנה לפי זה צריך להתבונן הגיזרה שארית הפסוק שאמר **ולא-נתחם אלהים דרך ארץ פלשתיים** דייקא, גם אומרו **כי קרוב הוא**, וגם כן **כיו אומר אלהים** פן כו', (טט – א) ויש לבאר כפשוטו דבאמת הפירוש הוא שלא נהגם הש"י דרך ארץ פלשתיים, פלשתיים ידוע יניקתם מקומת הדין, על כן הם בניגמטריא י" פעמים אלקים, על כן היו רצועת מדרות לישראל כנודע, וגם האבות היה דירתם לשם לבטל כחם. (טט – ב) והנה לא הגיע עדיין זמן ביטולם, (טט – ג) ואילו היה הש"י מנהיגם דרך ארץ פלשתיים, לא היתה הנהגתם למעלה מה טבע שלא כדרך כל הארץ, רק הכל מלוכש בטבע, אלקים הוא הנהגת הטבע, ולא הנהיגם הש"י **דרך ארץ פלשתיים**, כי רצה להנהיגם למעלה מן הטבע, ואמר ב' טעמים על זה. (טט – ד) אחת **כי קרוב הוא**, כביכול הש"י קרוב אלינו ואינו מתנהג עמנו כמו האדון עם עבדו רק כמו האב עם בנו שמרחיצו וסכו ומאיר לפניו, (טט – ה) וטעם הב' לא רצה להנהיג **דרך ארץ פלשתיים**, **פן-ינתחם העם** וכו' בראותם עצמות בני אפרים, כמו שמסיק המדרש.

אגרא דכלה שמות פרשת בשלח

ד"א **ולא-נתחם אלהים**. משל למלך שהיו לו בנים ונשבו והיו בשעבוד ומתו מהם ירד המלך והציל מה שנשתייר מהם והיתה שמחה לפניו על שהציל את בניו אבל לא היה מתנחם על אותן שמתו, עכ"ל [שמו"ר פ"כ י"ג]. הנה ג"כ שארית הפסוק אינו מתברר, ובפרט אומרו דרך ארץ פלשתיים, והנהיאה לבאר על אותן שמתו בימי אפילה, שלא היו יכולין להתברר באותו הזמן ועתידין להתברר בעת קץ כמ"ש הנביא [ישעיה כז יג] ובאו וכו' והנדחים בארץ מצרים, היינו אותם שנדחו במצרים ומתו בג' ימי אפילה, והנה גלותינו החל הארוך הזה מתארך מפני שממתין הקדוש ברוך הוא עד שיוגמרו כל הביורורים וימלא כבוד י"י את כל הארץ, והנה למה לא המתין הקדוש ברוך הוא גם כן אז במצרים עד שיוגמרו כל הביורורים, הוא מפני כי אז לא היה בידם תורה, ונשארו משוקעים בתוך טומאת מצרים, וכבר צדיק מ"ט לפני רשע, שהגיעו למ"ט שערי טומאה ולא יכלו להתמהמה, שאלו נשתחו עוד כבר היו מגיעים ח"ו לשער הנויץ, ואז היו משתקעים לגמרי ח"ו בטומאת מצרים, על כן היתה חפזון שכונה כביכול, ונתבררו אותן הקרובים לכיור, ואותן הניצוצי קדושה שנתבררו בהם הסיגים נשארו שקועים ושלטה בהם מדת הדין ומתו ונקברו בארץ מצרים עד עת קץ שנתבררו ובאו הנדחים בארץ מצרים וכו'. ולפי זה יתבאר הפסוק לדעת המדרש, **ולא-נתחם אלהים** (שלא התנחם כביכול) **דרך ארץ פלשתיים** (על אותן שהלכו דרך כל הארץ ונקברו בארץ פלשתיים, ששלט בהם קומת הדין הנרמז בפלשתיים כנ"ל, ולמה לא היה לו נחמה הרי רשעים היו, אמר בטעם **כי קרוב הוא**, כביכול קרוב לנו הש"י, (ג, ב) **ויפח באפיו נשמת חיים** וכו', מאן דנפח מתוכו נפח, ונשמותינו חלק אלוך ממעל כביכול בניו ממש, על כן חישוב מחשבות בלבתי ידח ממנו נדח, ואם כן למה לא המתין כביכול עד שיוגמרו כל הביורורים כמו בגלות החל הזה, לזה אמר טעם ב', **כיו אומר אלהים פן-ינתחם העם בראתם מלחמה** (הגדולה משער הנויץ (טט: של טומאה), שכבר הגיעו עד המלחמה הגדולה (לזו) **ושבו מצרימה**: (היינו ושבו לגמרי להיותם במצרים שקועים בתוכם ממש, ויתפרש ושב"ו היינו יתהפכו לגמרי להיותם כמוהם, כענין **שעיה נג**) **ושבה ויהיה לבצר**, ורבות כמו זה בפסוק, הבן הדבר, על כן לא המתין הקדוש ברוך הוא וזמן ניתן לנותרים עד עת קץ יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים.

ולא-נתחם אלהים – מונח רביעי, לפחות ארבעה נסיבות שאין ה' מקבל ניחומים על בניו (א) על שהמצרים העבירו בפרך את עם ישראל; (ב) על שהקב"ה נאלץ להפסיק את ה-430 שנה של הגזרה מפני שאחרת כולם היו אובדים ב-50 שערי טומאה; (ג) על בני אפרים שמתו במדבר; (ד) על בני ישראל שמתו באפילה; (ה) על הגולים ממלכות ישראל "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"; (ו) וכך כנראה על כל נשמות בני ישראל בכל הדורות. ואם אין מקבלים ניחומים משמע שאינו נשכח (כמו יוסף שלא קבל ניחומים עליו) והקב"ה זוכר את כל בניו והם יבררו ויתלהנו ויצרפו לעת קץ.

[רש"י **שמ' בשלח ג, ז**] **פן-ינתחם** – יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב. לפי תבנית הטעמים לא כולם חזרו בהם לשוב למצרים. **פן-ינתחם העם בראתם מלחמה** – מרכא תביר מרכא ספאא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ובעלי הלכות שונות או יחסים שונים לנושא. דבר המתגלה בעמדם על הים. [מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב] ארבע תבות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים ואחת אומרת לשוב למצרים ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן ואחת אומרת נצווה כנגדן. זאת שאמרה ליפול אל הים נאמר להם (ג, ז) **ויאמר משה אליהם אליהם אלהים ויאמר את-ישועת ה' אשר-ישועה לכם היום**, זו שאמרה לשוב למצרים נאמר להם (ג, ז) **... כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תקפו לראתם עוד עד-עולם**, זו שאמרה נעשה מלחמה כנגדן נאמר להם (ג, ז) **ה' ינתחם לכם**, זו שאמרה נצווה כנגדן נאמר להם (ג, ז) **... ואתם תחרשון**.

שמות בשלח יד:

ויפרעה הקריב נישאו בני-ישראל את-עיניהם והנה מצריים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני-ישראל אל-ה': **רש"י** (י) **ויפרעה הקריב** - היה לו לכתוב 'קריב', ומהו הקריב? הקריב עצמו, ונתאמץ לקדם לפנייהם (ראה מכיל' בשלח ויהי ב), כמו שהתנה עמהם (ראה פירושו לעיל, ו). **נסע אחריהם** - בלב אחד כאיש אחד (ראה מכיל' שלח ויהי ב). דבר אחר: **והנה מצריים נסע אחריהם** - ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים; **תנחומא** (בשלח יג). **ויצעקו** - תפשו אומנות אבותם; באברהם הוא אומר: "אל המקום אשר עמד שם" (בר' יט, כז); ביצחק: "לשוח בשדה" (בר' כד, טג); ביעקב: "ויפגע במקום" (בר' כח, יא). **והנה מצריים נסע אחריהם** – מרכא מונח לגרמיה מונח רביעי, קריאה עם פסק: אפשר כי **והנה** – מרכא, בתפקיד של חידוש על מישוה מרוחק, ויחד עם **מצריים** - מונח לגרמיה בתפקיד של עומד לעצמו, מרמז ל- ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור את מצרים, והוא מנותק מהמצרים קריאה ללא פסק: **והנה מצריים נסע אחריהם** - בלב אחד כאיש אחד **ויצעקו בני-ישראל** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות, עסוק מתמיד כפי **אדמו"ר מ"ש לקו"ש ח"א** ע' 52 ואילך, "אך האמת היא שאין התפלה רק לתועלת עצמו, אלא כמו שכתב הרמב"ם (בכותרת להלכות תפלה) שהמצוות-עשה דתפלה היא "לעבוד את ה' בכל יום בתפלה", שעיקרה אינה בקשת צרכיו אלא "לעבוד את ה'", שעל ידי התפלה מתקרב האדם ומתיחד עם הקב"ה. לכן כנו את הצעקה להקב"ה בשם "אָמנות (אמנות)" ללמדנו שאין התפלה והזעקה רק לתועלת המתפלל שיושיעו הקב"ה מצרותיו, אלא ... עסוק תמיד ... **אל-ה'**: מקף בתפקיד בחירה של עבודת ה' בדביקות תמידית או בדביקות שאינה תמידית, וטעם סלוק מגביל שהבחירה היא תפלת דביקות תמידית לה'.